

Rozsah a náklady daňových úniků v České republice a ve světě

V daňových rájích kvůli nelegálním daňovým únikům mizí z České republiky na 140 miliard korun. Nejméně dalších padesát miliard odtéká bez zdanění kvůli tomu, že se 1 300 českých firem vyhýbá placení daní s využitím daňových rájů a off-shorových center. Stát tak přichází o 40 miliard korun ročně na daních a společně s tím, že tyto peníze nevratně mizí z české ekonomiky, tak ztrácíme desítky tisíc pracovních míst.

Tomáš Tožička – Tax Justice Network

Daňové ráje a off-shorová centra jsou v současnosti jednou ze zásadních překážek rozvoje. A to jak na úrovni mezinárodní, tak i na úrovni České republiky. Ta podle údajů německých expertů Jense Martense a Wolfganga Obenlanda, zveřejněných ve studii UmSteuern¹, patří mezi země s největším odlivem kapitálu. A to nikoli podle počtu obyvatel, ale v absolutních číslech! Mezi lety 2000–2008 mizelo z České republiky průměrně 140 miliard korun, aniž by byly zdaněny. Podle střízlivých odhadů jsme tak přicházeli o 30 miliard ročně na daních (ne všechny aktivity by se konaly, kdyby nebylo možné podvádět na daních). Navíc ovšem musíme počítat se ztrátou multiplikačního efektu peněz, které byly odvedeny z ekonomiky, aniž by se dále podílely na vytváření dalších hodnot, a navíc odváděním spotřební daně min. ve výši 10 miliard korun. Kompenzo-

váním těchto ztrát bychom získali dostatečné finanční prostředky např. na rozvoj chudých oblastí. Obecně lze říci, že tím ekonomika přichází minimálně o 60 tisíc pracovních míst, což by současnou nezaměstnanost snížilo přibližně o 17 %.

Přesto ministr Kalousek tvrdí: „Nemyslím si, jakkoliv to nemíním podceňovat, že daňové úniky do daňových rájů jsou dominantním problémem pro výběr daní v České republice.“²

Výpočet a mezinárodní dopady³

První systematický průzkum ilegálních finančních toků z rozvojových zemí a přechodových ekonomik provedla ve Washingtonu, D. C. sídlící nevládní organizace Global Financial Integrity (GFI). Ekonom GFI Dev Kar a jeho kolegové analyzovali platební bilance zemí na základě následujících

¹ Jens Martens a Wolfgang Obenland: UmSteuern – Folgen von Kapitalflucht und Steuerhinterziehung für die Länder des Südens – und was dagegen zu tun ist; Misereor; Aachen/Bonn/Osnabrück, červen 2011; Online na: http://www.misereor.de/fileadmin/redaktion/Report%20UmSteuern_06-2011.pdf

² 5. 8. 2012 Vládu úniky do daňových rájů netrápí! <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/z-domova/vladu-uniky-do-danovych-raj-u-netrapi/>

³ Viz pozn. 1. kap. 4. Překlad Karolína Silná

dvou metod, které vyvinula Světová banka, respektive Mezinárodní měnový fond:

„Zbytková metoda“ Světové banky (World Bank Residual Method) vychází z toho, že ilegální finanční toky (IFF) z jedné země lze spočítat tak, že od součtu kapitálových toků v platební bilanci (změna zahraničního zadlužení (**Δ Debt**) včetně zahraničních čistých přímých investic (**FDI netto**) je odečten součet salda běžného účtu (**CA**) a změny devizních rezerv (**Δ FER**). Odpovídající vzorec je následující:

$$\text{IFF} = (\Delta \text{ Debt} + \text{FDI netto}) - (\text{CA} + \Delta \text{ FER})$$

Dalším nástrojem je model výpočtu falšovaných dovozních a exportních cen na základě **Direction of Trade Statistics (DOTS)** Mezinárodního měnového fondu. Pomocí DOTS lze srovnávat obchodní toky mezi dvěma zeměmi. Jestliže se liší finanční objem exportů ze země A do země B od nahlášeného rozsahu importů do země B ze země A (při zohlednění dalších faktorů jako náklady na dopravu, pojištění atd.), byly ceny očividně nesprávně deklarovány a výpočty zfalšovány.

Kombinací těchto dvou modelů výpočtu mohla GFI určit přibližnou hodnotu rozsahu přehra-

ničních nelegálních finančních toků. Výsledek: v průměru let 2000 až 2008 ztratily kvůli ilegálním finančním transakcím ekonomiky Jihu podle konzervativních odhadů ročně 725 miliard amerických dolarů. Finanční toky se v tomto období soustavně zvětšovaly. V roce 2008 dosáhly 1 260 miliard USD – a byly tak více jak desetkrát vyšší než oficiální rozvojová pomoc (Official Development Assistance, ODA) v téže roce (122 miliard USD). Pro rok 2009 počítá GFI s ilegálními finančními toky v řádu 1 300 miliard USD.

Země, která v absolutních číslech vykazuje zcela nejvyšší ztráty kvůli nelegálnímu odtékání kapitálu, je Čína. V letech 2000–2008 ztratila v průměru 241 miliard USD za rok, v roce 2008 byla výše ilegálních finančních toků 344 miliard USD. Na následujících příčkách se umístily Rusko, Mexiko, Saúdská Arábie a Malajsie (srovnání viz tabulka).

Průměrně 55 procent ilegálních finančních toků se týká nesprávně deklarovaných dovozních a vývozních cen, tendence je klesající. U zbylých 45 procent je příčinou zpronevěra veřejných peněz, korupce, daňové podvody a další. Podíl v minulých letech stoupl.

Země s nejvyššími ilegálními finančními toky 2000–2008

Pořadí	Země	Ilegální finanční toky*	Pořadí	Země	Ilegální finanční toky*
1	Čínská lid. rep.	241,777	11	Kazachstán	14,001
2	Rusko	47,478	12	Filipíny	12,142
3	Mexiko	46,239	13	Polsko	11,832
4	Saúdská Arábie	33,501	14	Indonésie	11,608
5	Malajsie	32,369	15	Indie	11,569
6	Spojené arab. emiráty	30,655	16	Argentina	10,019
7	Kuvajt	26,907	17	Ukrajina	9,151
8	Venezuela	17,455	18	Turecko	8,539
9	Katar	15,298	19	Chile	7,775
10	Nigérie	14,489	20	Česká republika	7,335

* ročně, průměr 2000–2008, miliardy USD

Pořadí	Země	Ilegální finanční toky*	Pořadí	Země	Ilegální finanční toky*
21	Egypt	6,357	36	Ázerbájdžán	2,298
22	Jihoafrická rep.	6,092	37	Trinidad a Tobago	2,236
23	Írán	5,279	38	Bulharsko	2,176
24	Thajsko	5,140	39	Chorvatsko	2,143
25	Slovinsko	4,494	40	Omán	2,110
26	Kostarika	4,359	41	Kolumbie	2,076
27	Panama	3,940	42	Angola	2,030
28	Rumunsko	3,678	43	Kypr	2,028
29	Bělorusko	3,558	44	Izrael	1,689
30	Brunej	3,488	45	Estonsko	1,670
31	Sýrie	3,372	46	Bangladéš	1,581
32	Lotyšsko	2,876	47	Ekvádor	1,545
33	Honduras	2,828	48	Dominikánská rep.	1,517
34	Aruba	2,725	49	Slovensko	1,362
35	Brazílie	2,614	50	Guatemala	1,354

* ročně, průměr 2000–2008, miliardy USD

GFI zdůrazňuje, že se v případě těchto čísel jedná o konzervativní odhady a skutečný rozsah ilegálních finančních toků ze zemí Jihu je ztelně větší. V oficiálních obchodních statistikách se například neobjevuje obchod s drogami, pašování zbraní a všechny další formy nadnárodní stínové ekonomiky – tedy ani ve výpočtech GFI. **Directi-on of Trade Statistics** Mezinárodního měnového fondu kromě toho nezohledňují obchod se službami. Taktéž se nezohledňuje falšování dovozních a vývozních cen na společných fakturách („same-invoice faking“).

GFI odhadla pro africké země, jaký rozsah mají ilegální finanční toky, když se navíc zohlední některé tyto faktory. Výsledek je alarmující: v období 1970–2008 ztratil africký kontinent v ilegálních finančních transferech do zahraničí přibližně 1,8 bilionů USD. To je několikanásobně vyšší částka, než co kdy Afrika obdržela v rámci oficiální rozvojové pomoci.

Vyhýbání se daním

Kromě daňových úniků (tax evasion) a tedy aktivit, které jsou nelegální ve většině zemí světa Českou republiku nevyjímaje, existuje ještě legální vyhýbání se daním (tax dodging), které je podporováno českou vládou odmítající jakékoli kroky směřující k omezení daňového dumpingu alespoň v Evropské unii.⁴

Podle zpráv serveru cekia.cz ze 14. února 2012 počet českých firem, které přenesly své sídlo do destinací považovaných za daňové ráje, ke konci roku 2011 přesáhl 11 750 a meziročně se zvýšil o 2,87 % (328). V roce 2010 do daňového ráje přesídlilo 281 tuzemských společností, tedy o 14 % méně než v roce 2011. Celkový počet společností, které ovládají vlastníci sídlící v některé ze zemí považovaných za daňové ráje či

⁴ 29. 11. 2011 Kalousek: Harmonizace nepřímých daní je prospěšná, přímých ne: http://www.financninoviny.cz/tema/zpravy/kalousek-harmonizace-nepri-my-ch-dani-je-pros-pes-na-primych-ne/721444&id_seznam=6244

off-shore centra, přitom zdaleka není kompletní. „V naší databázi sledujeme pouze veřejně dostupné informace,“ říká k datům analytička Čekie Petra Štěpánová.⁵

Odhady ze ztrát způsobených vyhýbáním se daním se liší a podle expertů se jedná o padesát až osmdesát miliard nezdaněných korun. V případě zdanění a multiplikačního efektu peněz udržených v české ekonomice můžeme realisticky počítat s deseti miliardami daňových příjmů a nárůstem zaměstnanosti o dalších deset tisíc pracovních míst.

Příkladem takového podnikání je Zdeněk Frolík a jeho firma Linet, která přesunula své sídlo do Nizozemska, které je off-shore centrem, tedy jakýmsi měkkým daňovým rájem. Frolík se nějakou dobu angažoval jako bojovník za fiskální stabilitu země. Korporátní daně jsou sice na vyšší úrovni než u nás, ale daňové výjimky poskytují kreativním duchům nepřehledné množství transakcí, jak daně legálně eliminovat na minimum. Především jsou tu nulové sazby na daně z kapitálových příjmů a z intelektuálního vlastnictví. Vzhledem k tomu, že s Nizozemskem máme podepsány dohody o dvojitým zdanění, pokud Frolík nezaplátí ani euro z příjmů z české továrny, nemůžeme tyto příjmy zdanit ani u nás. Kromě nezdaněných příjmů z dividend a akcií se zde otevírá ještě šikovná klička s duševním vlastnictvím využívaná firmou IKEA. Pan Frolík může např. požadovat od české továrny poplatky za použití firemního loga, a to ve výši až desítek milionů ročně. Tím sníží daňový základ firmy v ČR, a přitom sám tyto peníze v Holandsku zcela legálně dostane, aniž by zaplatil jediný eurocent – bankovní poplatky samozřejmě zaplatí česká továrna.

5 2. 3. 2012 Jaké jsou nejoblíbenější daňové ráje, kde mizí české firmy: <http://ekonom.ihned.cz/c1-54903190-pryc-z-ceska-kdo-muzes>

Bohužel česká média si většinou nebyla schopna zjistit, jak se Frolík a další vyhýbají placení daní a jen naivně opakovala propracované Frolíkovo PR o odchodu za stabilním prostředím.

Prostřednictvím více či méně složitých řetězců firem v zahraničí dnes například Petr Kellner vlastní svůj podíl v České pojišťovně, Zdeněk Bakala v těžební společnosti OKD, Karel Komárek v Moravských naftových dolech nebo Ivo Lukačovič v portálu Seznam.cz a developer Dušan Kunovský v realitní společnosti Central Group. Ministr průmyslu a obchodu Martin Kuba to správně zhodnotil: „Považuji za nefér, že nám podnikatelé radí, jak zlepšovat podnikatelské prostředí v Česku. Přitom ti samí lidé vydělali miliardy na přesunu peněz do daňových rájů.“⁶ Přesto, že daňové zatížení firem klesá, počet firem přesouvajících své administrativní sídlo do daňových rájů roste. Není proto divu, že za rok 2011 vybral stát na dani z příjmu podnikatelů o 62 % méně než rok předtím a pokleslo i inkaso daně z příjmu právnických osob. Daňový výnos tak byl tažen především rostoucími příjmy z DPH a z daní z příjmu zaměstnanců...⁷

Problém daňových úniků a vyhýbání se daním není hlostejný ani poctivým podnikatelům. Ti si uvědomují, že formální odchod velkých firem a jejich majitelů do daňových rájů znamená, že se přestávají podílet na správě země. Nepřispívají na udržování infrastruktury, kterou využívají, ani na chod správních, bezpečnostních a soudních složek, které by umožnily lepší podnikatelské prostředí. Navíc jejich anonymně uložené prostředky mohou být snadno využívány ke ko-

6 21. 3. 2012 Čeští miliardáři přesouvají firmy do ciziny: http://byznys.lidovky.cz/cesti-miliardari-presouvaji-zisky-do-ciziny-f3i-/firmy-trhy.asp?c=A120321_123246_firmy-trhy_ogo

7 11. 3. 2012 Daňová správa loni vybrala na daních 558 mld. Kč, meziročně více <http://www.finance.cz/zpravy/finance/345617-danova-sprava-loni-vybrala-na-danich-558-ml-d-kc-mezirocne-vice/>

rupci, ať již za účelem získávání dalších zakázek, nebo pro ovlivňování politické a správní sféry ve svůj prospěch.

Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR uvádí ve svém materiálu: „Jsou ještě jiné prorůstové zdroje české ekonomiky, jako je zábrana úniku do daňových rájů, jejichž daňové systémy lze podle rozhodnutí kasačního řízení před velkou porotou Soudního dvora EU 15. 11. 2011 označit za státní pomoc, nepovolenou právem EU, a omezit ji protiopatřeními v rámci WTO; významná část prostředků se získá po zavedení daně z finančních transakcí, která po úpravě v Evropském parlamentu zřejmě zaváže i ČR.“⁸

Řešení

Omezit daňové úniky přes daňové ráje lze především zlepšením práce finančních úřadů. K tomu je zapotřebí jejich rozšíření, aby stihaly prověřovat daňová přiznání středních a velkých právnických osob. Především obchody s jejich zahraničními odbočkami (dodržování pravidel v oblasti převodních cen). Vnitropodnikové obchody tvoří dnes většinu obchodů a právě na falešně deklarovaných převodních cenách vznikají největší úniky. Práce daňových úřadů ve Spojených státech, Německu či Francii ukazuje, že to možné je. Státy se slabou státní správou a/nebo zkorumpovanou politikou mají ovšem situaci těžší.

Proti vyhýbání se daním přes daňové ráje a off-shorová centra se dá zakročit hůře. Vyžaduje to silnou podporu domácí vlády a spolupráci států na mezinárodní úrovni. Součástí řešení musí nezbytně být i sjednocení výše daňového základu a daňové sazby alespoň na úrovni EU. Zavedení

srážkové daně na transakce s firmami sídlícími v daňových rájích, jak to navrhuje vláda, je krok správným směrem, ale míří více na menší aktéry a povede spíše k omezení tohoto typu transakcí a přesunu „daňové optimalizace“ jiným směrem.

Bohužel, strany současné vládní koalice jsou podporovány právě lidmi, kteří se placení daní vyhýbají. Vzhledem k tomu, že mnozí z nich ovládají i důležitá média, není divu, že se o tomto problému ani veřejně nemluví.

⁸ Příloha k návrhům a opatřením KZPS ČR v oblasti EF směřujících k zabezpečení obnovy ekonomického růstu a vyšší zaměstnanosti. Praha 24. 7. 2012.